

TÜRKİYE'DE ÇOCUK OLMAK

Prof.Dr Recep AKDUR
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Zekada, teknik terminolojisi ile insanın mantıksal aklında (IQ- Intelligence Quotient) genetik aktarımın önemli bir yeri var. Bu aktarım X kromozomu üzerinden yapılıyor. Bu nedenle de insan zekasında anne genetiği belirleyici. Benzer bir biçimde fiziksel kapasitede de genetik aktarım çok önemli bir rol oynuyor.

Nineler, dedeler, anne ve babalardan gelen hücrelerin genetiği, ya da ince ve derin geçmiş bir yana, çocukların fizik ve akıl kapasitesinde anne sağlığı özellikle de gebelik dönemindeki sağlık çok önemli. Bu nedenle de annelerin gebelikleri süresince aldıkları tıbbi bakım, kendi sağlıkları açısından olduğu kadar çocukların akıl ve beden sağlığı açısından da belirleyicidir. Başka bir söylemle çocukların sağlıklı ve yetenekli olması, anne karnına düştüğü andan itibaren annenin ve çocuğun bakımına özellikle de tıbbi bakımına bağlı. Bundan ötürü de; **çocuk olmak dünyaya gözünü açmakla değil, anne karnına düşmekle başlıyor.**

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013'e (TNSA 2013) göre Türkiye'de 2013 yılında yaklaşık 654.362'si (%51) erkek, 628.700'ü (%49) kız olmak üzere 1.283.062 bebek doğdu. Bunların 20,529'una(%1.6) nüfus cüzdanı alınmadı. Başka bir söylemle **2013 yılında doğan bebeklerin yaklaşık 20 bininin bırakın sağlık sigortasını nüfusa kaydı bile yok.**

Türkiye'de 2013 yılı itibari ile, 22.779.900 çocuktan 17.084.925'inin (%75) aşı kartı var. Karamsar anlatımla, 5.694.975 (%25) çocuğun aşı kartı yok, 683.397 çocuk hiç aşı olmamış. Bir kez daha tekrarlamak gerekir ise, yaklaşık 684 bin çocuk aşı nedir bilmiyor.

Türkiye'de doğan bebeklerin 141.137'sinin (%11) annesinin sağlık sigortası yok ve 34.643'ünün (%2,7) annesi gebeliği süresince herhangi bir tıbbi bakım görmemiş, 141.137(%11) bebeğin annesi ise yetersiz tıbbi bakım almış. Gebeliği süresince yeterli tıbbi bakım (dört ve daha fazla) gören anneden doğan bebeklerin sayısı 1.141.925(%89).

Türkiye'de doğan bebeklerden 25.661'i(%2) gebeliği süresinde doktor yüzü görmeyen bir anneden doğmuş. Doğumu sırasında doktor yardımı görmeyen bebeklerin sayısı da aynı. Yani Türkiye'de 25.661(%2) bebek doğumu sırasında hekim yardımı görmüyor. Evde doğan bebeklerin sayısı ise 29.510 (%2,3). Gebe olan her on kadından biri ve emziren annelerin %17'si sigara içeriyor.

Bebek ölüm hızı, yalnızca bebeklerin değil aynı zamanda da toplumun sağlık düzeyini de gösteren en duyarlı ölçütlerden biri. Çünkü bu ölçüt, toplumum tüm özelliklerinden etkilenir. En çok da annenin hamile iken gördüğü sağlık bakımından etkilenir. Türkiye'de bebek ölüm hızı binde 17'dir. Yani bir yılda doğan bin bebekten 17'si birinci yaş gününün göremeden ölüyor. Bu hız gelişmiş ülkelerde binde üç dolayındadır. Başka bir anlatımla Türkiye'de bebek ölüm hızı gelişmiş ülkelere göre yaklaşık 5,5 kat daha yüksektir.

Annenin öğrenim düzeyi ve toplumsal konumunun, üreme davranışı, gebeliği önleyici yöntem kullanma, çocuk ve bebek bakımı dolayısı ile de çocuk sağlığı üzerinde çok büyük bir etkisi vardır. Kadınlara ilişkin sayılar ile hesaplamalar yapıldığında; 361.823 (%28,2) bebeğin annesinin ilköğretim diploması bile yok. Annesi ilköğretim bitiren bebeklerin sayısı 463.185 (%36,1), ortaokul bitiren bebeklerin sayısı 193.742(15,1), lise ve üzeri okul bitiren bebeklerin sayısı ise 263.027(%20,5). Bu bebeklerin yaklaşık 59.021'ini (%4,6) henüz kendisi çocuk, oyuna bile doymamış olan anneler doğurdu. On beşinci yaş gününe girmemiş annelerin doğurduğu bebek sayısı ise 51.322 (%4).

Türkiye nüfusu 2013 yılı itibari ile 76,7 milyon dolayındadır ve bunun 22.779.900'ü (%29,7) 0-18 yaşta olan çocuklardır. Bu çocuklardan 13.164'ü(%0.06) anne babadan yoksun (öksüz ve yetim), 1.578.486(%6) çocuk ayrılmış olan anne ya da babadan birisi ile yaşıyor. Yalnızca annesi ile yaşayan çocukların sayısı 1.315.405(%5) yalnızca babası ile yaşayan çocukların ise sayısı 263.081 (%1).

TÜİK 2012 verilerine göre; Türkiye'de 6-17 yaş grubunda 15 milyon 247 bin çocuk var. Bunlardan 1.296.250'si (%8,5) okula devam etmemektedir. Bunlar içinde çalışan çocukların sayısı 893.000'dir. Çalışan çocukların 292 bini 6-14 yaş grubunda, 601 bini ise 15-17 yaş grubunda. Çalışan çocukların

%52,6'sı ücretli veya gündelikli işçi, %46,2'si ise ücretsiz aile işçisidir. Çalışan çocukların %49,8'i aynı zamanda bir okula devam ederken, %50,2'si okula devam etmemektedir. 6-17 yaş grubundaki 7 milyon 503 bin çocuk, ev işlerinde ailesine yardımcı olduğunu ifade ediyor.

Cinsellik yaşamın eğlenceli ve zevkli bir parçası ancak planlanmayan veya istenmeyen bir gebelikle sonlanması partnerlerin özellikle de kadınların karabasanı. Çocuklar için ise, istenmeyen bir çocuk olmak onarılmaz bir yara, bıraktığı hasarı hiçbir şey tedavi edemez. Gebelikten korunma özellikle de etkili yöntemler kullanma bir yandan cinsel yaşamdan zevk almayı sağlarken öte yandan istenmeyen çocuk doğurma sorununu da önüyor. Uygun koşullarda ve zamanda doğan bebekler ise ebeveyni ve çevresi için büyük bir mutluluk kaynağı.

TNSA 2013'e göre son beş yılda gerçekleşen doğumların genel olarak %74'ü istenen, %11 şimdi değil de daha sonra olsa idi iyi olurdu diye düşünülen, %13'ü ise istenmeyen doğumlardır. Bu oranlar çocuk sayısı ve yaşla değişiyor. Örneğin dördüncü çocukların %40'ı istenmeyen gebelikler sonunda doğuyor. Kırk yaşından sonra oluşan gebeliklerin ise %42'si istenmiyor. İstenmeyen gebeliklerden binlercesi istemli düşüklerle sonlandırılıyor. Bunlardan bir kısmın da tıbbi olmayan yöntemler kullanılıyor. Buna rağmen her yıl yüz binlerle istemeyen planlanmayan çocuk meydana geliyor.

TNSA 2013 verilerini bebek sayısına uyarladığımızda 2013 yılında doğan 1.283.062 bebekten yaklaşık 166.798'i(%13) istenmeyen bebektir. Yukarıda da sözü edildiği gibi bu oran eski yıllara gittikçe ve çocuk sayısı arttıkça çok daha yükseliyor. Yakın bir geçmişte gebeliklerin üçte biri istenmeyen gebelikler idi. Eğer bu oranları göz önüne alarak hesap yaparsak çok vahim bir sonuçla karşı karşıya kalırız.

Eski büyüklükler bir yana bırakılır ve yalnızca 2013 yılının oranları ile hesap yapılırsa bile **Türkiye'de 18 yaş altındaki 22.779.900 çocuğun 2.961.387'si(%13) istenmeyen çocuktur.** Sonuç ortada yüzlerce bebek cami avlusuna, hastane kapısına bırakılıyor. Türkiye'de 18 yaş altında olan ve ebeveysiz yaşayan çocuk sayısı 1.366.794(%6) bunlardan 1.138.995'i (%5) annesine terk edilmiş ve babasız yaşıyor. Ailesi tarafından terk edilen, bakılmayan/ bakılmayan çocuklara Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kapasitesi yetmiyor. Binlerce çocuk sokaklarda yaşıyor. Milyonlarca çocuk çalışmaya zorlanıyor. Trabzon pazarlarında satılıyor, geçici işçi kahyası ya da vekiline teslim ediliyor.

Tüm bu bilgiler gösteriyor ki Türkiye'de çocuğun adı yok. Bırakalım sokağı ailede çocuğun adı yok, evde adı yok. Bir ailenin yaklaşık yarısı çocuklardan oluşuyor. Ailelerin yaşadığı evlerin/dairelerin herhangi bir yerinde ailenin yarısını oluşturan bu çocuklara ilişkin herhangi bir mimari unsur var mı? Evde çocuk ölçülerini gözetin bir yapı var mı? Lavabolar, klozetler hepsi erişkin boyutunda. Evlerde misafirler için ikinci tuvalet, banyo ve misafir salonları var. Evlerin salonları, ikinci tuvaletleri yani yaklaşık %30'u belki bir gün gelecek misafirlerle ayrılmış durumda. Ama çocuklara ayrılan çocuk boyutlarına ayarlanan herhangi bir yer ve yapı yok.!

Kentlerde, sokaklarda çocuğun adı yok. Sokaklarda, caddelerde dolaşırken çocuğa ilişkin herhangi bir mimari yapı görebilir misiniz? Oysaki kentin nüfusunun en az yarısı çocuklardan oluşuyor. Evet çocuk parklarına rastlayabiliriz. Ancak çocuk parklarına dikkatli bakmak gerekir. Bir zamanlar, gözlerinden zeka fışkıran belediye başkanlarımız, çocuk parklarındaki oyuncakları 7-70 yaş için inşa ettikleri ile övündüler. Okullar akla gelebilir. Okullara çocuk gözü ile bakmak gerekir. Türkiye'de kaç okulda tuvaletler ve lavabolar çocuk boyutunda. Bu örnekler hep kamu kuruluşlarından oldu. Sanılmasın ki özel kuruluşlar çocuk dostu. Özel yerlerin de farkı yok. Çoğunlukla çocuklara hizmet veren fast-foodlara bakın. Pisuarlar, lavabolar, klozetler erişkin üstelik de Amerikan erişkini boyutunda. Hiçbir mimaride hiçbir yapıda çocuk düşünülmemiş. Türkiye'de çocuk olmak çok zor. Evde ailede çocuk olmak çok zor. Kentte, köyde, caddede sokakta çocuk olmak çok zor.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, Kasım 2014
2. Türkiye'de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi 2012, UNICEF
3. Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012, TÜİK Haber Bülteni Sayı:13659 Nisan 2013
4. İstatistiklerle Çocuk 2013 TÜİK